

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету
«Одеська політехніка»,
доктору наук з державного управління,
професору Саханенку Сергію Єгоровічу

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора, професора кафедри менеджменту Національного університету цивільного захисту України **Поступної Олени Вікторівни** на дисертацію **Холод Марії Володимирівни** на тему «Формування та реалізація державної політики в сфері інклюзивної освіти», поданої до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Актуальність теми дисертації

Дисертаційна робота Холод М. В. присвячена надзвичайно актуальній та багатогранній проблемі, важливість якої зумовлена низкою взаємопов'язаних чинників.

По-перше, це нагальна необхідність забезпечення реального, а не декларативного, рівного доступу до якісної освіти для осіб з особливими освітніми потребами (ООП). Йдеться про фундаментальне право людини та один із ключових маркерів зрілості та гуманізму суспільства. Створення дієвого інклюзивного середовища є не лише питанням соціальної справедливості, але й важливою передумовою для повноцінної самореалізації кожної особистості та розкриття її потенціалу, що, безперечно, є рушійною силою для суспільного прогресу.

По-друге, актуальність дослідження посилюється євроінтеграційними прагненнями України. Взятий державою курс на вступ до Європейського

Союзу вимагає системних та послідовних кроків у напрямку гармонізації національного законодавства з передовими міжнародними та європейськими стандартами, що стосується, зокрема, і сфери інклюзивної освіти.

По-третє, тема дисертації набуває особливої гостроти в контексті безпрецедентних викликів, пов'язаних з повномасштабною війною. Авторка слушно наголошує, що війна не лише створила нові, трагічні перешкоди для освітнього процесу (руйнування інфраструктури, вимушене переміщення учнів та педагогів, психологічні травми), але й з новою силою оголила та поглибила існуючі системні слабкості. Зокрема, йдеться про надмірну залежність від субвенцій, що в умовах воєнного стану та економічної нестабільності стає вкрай ризикованим фактором, та хронічний брак кваліфікованих кадрів (асистентів вчителів, корекційних педагогів, психологів), який зараз відчувається ще гостріше.

Таким чином, науковий пошук ефективних та стійких механізмів формування та реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти, що враховували б як довгострокові стратегічні цілі, так і поточні кризові реалії, є не лише своєчасним та теоретично значущим, але й має величезне практичне значення для майбутнього українського суспільства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Висновки та рекомендації дисертації є науково обґрунтованими та логічно випливають зі змісту роботи. Авторка спирається на міцну методологічну основу, застосовуючи комплексний підхід, що інтегрує системний, інституційний, порівняльний та інші підходи, а також низку теорій державної політики. Емпіричною базою дослідження слугували звіти та дані МОН, Рахункової палати, ДСЯО, нормативно-правові акти та документи міжнародних організацій.

Особливої уваги заслуговує наукова новизна роботи. Вперше розроблена концептуальна модель комплексного механізму реалізації державної політики у

сфері інклюзивної освіти є вагомим внеском у теорію та практику публічного управління. Запропоновані інструменти, зокрема єдина цифрова картка здобувача освіти та типові протоколи міжвідомчої взаємодії, є конкретними та практично орієнтованими рішеннями для подолання існуючих адміністративних бар'єрів. Удосконалене визначення державної політики у сфері інклюзивної освіти як об'єкта публічного управління та уточнення категорійно-термінологічного апарату вносять ясність у науковий дискурс.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Основні наукові результати дисертації повною мірою відображені у 13 опублікованих працях здобувачки. Наявність статті у виданні, що індексується в базі даних Scopus, статті у зарубіжному періодичному виданні та 5 статей у наукових фахових виданнях України свідчить про високий рівень апробації та визнання результатів дослідження науковою спільнотою.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Дисертація є самостійною науковою працею. Основні ідеї, результати дослідження, розробки, що характеризують наукову новизну і практичне значення дисертаційної роботи запропоновано, отримано та здійснено автором особисто. В опублікованих у співавторстві працях автором використано тільки ті результати дослідження, які є особистим науковим доробком автора. Концептуальні засади дисертації, її структура та зміст, постановка проблеми, узагальнення результатів, наукові та практичні висновки є виключно авторськими. Використані в дисертації праці та думки інших вчених мають відповідні посилання.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Представлене дисертаційне дослідження характеризується високим теоретико-методологічним рівнем виконання, концептуальною єдністю та обґрунтованістю наукових положень і висновків. Робота справляє враження

цілісної, завершеної наукової праці, що вносить вагомий внесок у розвиток відповідної галузі знань. Водночас, як і кожне ґрунтовне та інноваційне дослідження, представлена дисертація спонукає до наукової дискусії з окремих аспектів порушеної проблематики.

По-перше, дисертантка залучає надзвичайно широкий спектр наукових підходів та теорій державної політики (системний, ціннісний, інституційний, теорія політичного циклу, теорія коаліцій, бюрократії «вуличного рівня» тощо). Це свідчить про глибоку теоретичну підготовку. Водночас, виникає питання щодо глибини застосування кожної з цих теорій. Можливо, робота виграла б від глибшого, наскрізного застосування 2-3 ключових теорій (наприклад, інституціоналізму та теорії «бюрократії вуличного рівня») замість оглядового переліку багатьох.

По-друге, у підрозділі 2.3, присвяченому ретроспективі вітчизняного досвіду, детально описано радянську сегрегаційну модель. Однак, можна було б поглибити аналіз того, як саме адміністративні та ментальні патерни радянської системи («дефектологічний» підхід, патерналізм, бюрократична інерція) продовжують впливати на сучасні проблеми реалізації політики, зокрема на опір змінам на місцях.

По-третє, у дисертації недостатня увага приділена ролі громадянського суспільства. Хоча громадські організації та батьки згадуються як суб'єкти політики, їхня роль як рушіїв змін, агентів адвокації та контролю могла б бути проаналізована глибше. Варто було б розглянути динаміку відносин «держава – громадянське суспільство» у просуванні інклюзії, включно з прикладами успішних адвокаційних кампаній.

По-четверте, запропонований у підрозділі 3.3 комплексний механізм реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти (Рис. 3.1) є всеосяжним і теоретично обґрунтованим. Однак його складність може стати перешкодою для практичного впровадження. Доцільно було б запропонувати поетапний план його імплементації, виділивши 2-3 пріоритетні компоненти, які можна реалізувати в короткостроковій перспективі.

По-п'яте, інструмент «Єдина цифрова картка здобувача освіти» - це інноваційна та вкрай актуальна пропозиція. Проте, її опис варто було б доповнити аналізом потенційних ризиків: захист персональних даних, цифрова нерівність (доступ до технологій у сільській місцевості), а також необхідність значних інституційних та фінансових інвестицій для її створення та підтримки.

Проте, варто наголосити, що висловлені дискусійні питання та побажання жодною мірою не применшують високої наукової та практичної цінності представленого дисертаційного дослідження, а радше свідчать про його актуальність і стимулюючий характер для подальших наукових розвідок у даній галузі.

Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Загалом представлена дисертаційна робота Холод Марії Володимирівни на тему «Формування та реалізація державної політики в сфері інклюзивної освіти» є системною, ґрунтовною і оформленою відповідно до вимог, що висуваються до відповідних дисертацій в галузі публічного управління та адміністрування. Дисертація відповідає вимогами Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії. Автор дисертації – Холод Марія Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент,

доктор наук з державного управління,
професор, доцент кафедри менеджменту
Національного університету
Цивільного захисту України

Олена ПОСТУПНА